

– С. 22 – 25.

5. **Гошкодер С. А.** Науково-практичні основи технології переробки молока і молочних продуктів. Конспект лекцій. / С. А. Гошкодер. – Суми: Сумський Національний аграрний університет, 2012. – 57 с.

6. **Петрина А.** Нове в технологіях спредів з наповнювачами [Електронний ресурс] / А. Петрина, Г. Тимчук, О. Грек. – Режим доступу: <http://www.meatbusiness.ua/article.php?p=608&j=1>.

7. У молочних продуктах все частіше виявляють шкідливі домішки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.11channel.dp.ua/news/dp/2012/08/15/20991.html>.

8. **Лупенко Ю.О.** Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / Ю.О. Лупенко, М.І.Кісіль, М.Ю.Кожем'якіна, М.М.Кропивко, С.В.Лук'янець, С.М. Ковальов., Т.В. Мацібора – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 86 с.

9. Національний проект “Відроджене скотарство”. – К.: ДІА, 2011. – 44 с.

10. **Чопенко В.** Молоко з... пустелі / В. Чопенко // Дзеркало тижня. – 07.12.2012. – № 45.

Стаття надійшла: 21.02.2014 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горєлов Д.О.

УДК 338.47+656.1
М 190

ІНФОРМАЦІЯ ТА КОМУНІКАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Онiсiфорова В.Ю., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В статті розглянуті особливості інформаційного забезпечення та побудови комунікаційного процесу при управлінні економічною безпекою підприємства. Предметом дослідження є процес інформаційного забезпечення системи управління економічною безпекою підприємства. Метою дослідження є виявлення особливостей процесу управління економічною безпекою підприємства, визначення суб'єктів та об'єктів такого управління, видів комунікацій та необхідної інформації. В статті використані методи узагальнення при визначенні загальних принципів побудови системи управління економічною безпекою підприємства; табличний метод при представленні головних результатів дослідження; метод аналізу та синтезу при виокремленні складових економічної безпеки підприємства та видів комунікацій; метод логічного аналізу при визначенні переліку інформації за кожною складовою економічної безпеки підприємства на основі виокремлення джерела виникнення певного комунікаційного процесу. Результатом роботи є виявлення сутності та особливостей процесу прийняття управлінського рішення з економічної безпеки підприємства, який було визначено як процес цілеспрямованого впливу на певні об'єкти з метою забезпечення стану економічної безпеки підприємства. Відповідно до такого трактування було визначено об'єкт управління, яким є персонал підрозділів підприємства, що своєю діяльністю формують стан відповідних складових його економічної безпеки. На наступному етапі дослідження було визначено сукупність підрозділів підприємства автомобільного транспорту, які є об'єктами управління економічною безпекою підприємства в розрізі таких її складових, як фінансова, кадрова, технічна, корпоративна та правова. На останньому етапі дослідження було визначено види інформації, які має отримувати спеціаліст з управління економічною безпекою підприємства за кожною з вище названих складових відповідно до виду комунікаційного процесу, який є джерелом виникнення та отримання інформації.

Ключові слова: економічна безпека, управління, підприємство, інформація, комунікація.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку вітчизняної економіки створює умови для подальшого наростання нестабільності умов господарювання й зниження рівня економічної безпеки підприємств. Відповідно, сучасне підприємство потребує побудови дієвої системи управління економічною безпекою на основі ефективної системи внутрішніх та зовнішніх комунікацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам управління економічною безпекою підприємства приділили увагу в своїх дослідженнях велика кількість вітчизняних науковців. Зокрема, можна відзначити праці таких авторів, як Е. Олейникова [1], яка в своєму творі дослідила державний, регіональний та особистісний рівні економічної безпеки; А. Іванова та В.Шликова [2], що сформулювали основні засади управління економічною безпекою підприємства в ринкових умовах; С. Ільяшенко [3], яким було досліджено підходи до визначення переліку складових економічної безпеки підприємства; Г. Козаченко, В. Пономарьова та О. Ляшенко [4], якими було проведено ґрунтовне дослідження механізму забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях управління; І. Дмитрієва та О. Близнюка [5], якими було проведено дослідження особливостей прояву та управління економічною безпекою на підприємствах автомобільного транспорту, та інш.

Невирішені складові загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених проблемі управління економічною безпекою підприємства, потребують подальшого вивчення галузеві особливості побудови даної системи в умовах автотранспортного підприємства та особливості побудови комунікаційних процесів та інформаційних потоків в системі реалізації такого управління.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення видів інформації при управлінні економічною безпекою підприємства на основі дослідження комунікаційних процесів між суб'єктом та об'єктами управління в розрізі складових економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес прийняття рішення з управління економічною безпекою підприємства, як і будь-яке інше управлінське рішення, вимагає певного інформаційного забезпечення та побудови сукупності комунікаційних зв'язків всередині організації. Це пов'язане з тим, що процес управління, насамперед, представляє собою інформаційний процес, що за допомогою певної інформації реалізує зв'язок між керуючою та керованою системами. Отже, необхідність належного забезпечення процесу управління економічною безпекою підприємства інформаційними ресурсами є безперечною.

Загальновідомо, що управління є процесом цілеспрямованого впливу на об'єкт з метою зміни його стану або поведінки [6]. Отже, можна стверджувати, що управління економічною безпекою підприємства є процесом цілеспрямованого впливу на певні об'єкти з метою забезпечення стану економічної безпеки підприємства.

Важливим аспектом при побудові процесу управління економічною безпекою, а отже і відповідного інформаційно-комунікативного процесу, є визначення чіткого переліку об'єктів, на корегування стану та поведінки яких має бути спрямована керуюча дія суб'єкту управління. Суб'єктом управління при цьому може виступати власник, керівник або менеджмент відповідного рівня відповідальності.

Розглянемо, що саме представляє собою об'єкт управління економічною безпекою підприємства. В сучасному менеджменті поширеним є погляд, що об'єктом будь-якого управлінського рішення є людина та її поведінка в умовах організації [7, 8]. З таким поглядом не можна не погодитися, враховуючи той факт, що саме персонал є головним елементом виробничих сил підприємства і саме ефективність використання цього ресурсу головним чином визначає ефективність використання усіх інших виробничих ресурсів та ефективність діяльності підприємства в цілому.

Але, повертаючись до проблеми управління економічною безпекою підприємства, необхідно відмітити, що на сьогодні більшість науковців притримуються ресурсно-функціональних поглядів на означене питання, а, відповідно, визначають, що управління повинне бути спрямоване на забезпечення належного стану економічної безпеки функціональних складових [3, 5, 9, 10]. Отже, необхідне певне поєднання названих загальноуправлінських та вузькоспеціалізованих принципів визначення об'єкту управління. На наш погляд, таким компромісом може бути визначення об'єктом управління економічною безпекою персоналу підрозділів підприємства, що своєю діяльністю формують стан відповідних складових його економічної безпеки.

Визначення суб'єкту та об'єкту управління при прийнятті рішення з економічної безпеки підприємства дозволить в подальшому встановити інформаційні потоки та побудувати ефективні комунікативні процеси всередині організації.

Однак зпочатку визначимо підрозділи та категорії персоналу, які своєю діяльністю формують певний рівень економічної безпеки підприємства. З цією метою спочатку зупинимо увагу на визначенні переліку її складових. Досліджень з цієї проблеми існує надзвичайно велика кількість, однак загалом можна стверджувати, що науковці погоджуються на виокремленні таких складових, як фінансова, інтелектуально-кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова, корпоративна, тощо.

Враховуючи сутність означених складових економічної безпеки, зрозуміло, що вони є кінцевим результатом діяльності певної сукупності підрозділів підприємства та їх працівників. Додатково, слід враховувати, що характер прояву як самих складових, так і діяльності підрозділів, що їх формують, багато в чому визначаються специфікою діяльності та галузевою приналежністю підприємства, а тому розглядати їх автономно, без такої конкретизації є не коректним. Тому зосередимо свою увагу на дослідженні економічної безпеки підприємств автомобільного транспорту.

Дослідження проблеми визначення переліку складових економічної безпеки підприємства автомобільного транспорту [5] встановили, що реальний перелік таких складових, що мають істотний вплив на рівень загальної економічної безпеки підприємства значно менший, за наведений вище для підприємства безособово, а саме він включає в себе наступні: фінансова, кадрова, технічна, корпоративна, правова. Дослідники визначили, що саме останні в практичній діяльності вітчизняного автотранспортного підприємства визначають стан та ефективність його діяльності.

Отже, перейдемо до визначення сукупності підрозділів автотранспортного підприємства, що формують стан означених складових його економічної безпеки (табл. 1).

Таблиця 1 – Аналіз взаємозв'язку складових економічної безпеки та підрозділів автотранспортного підприємства

Складова економічної безпеки підприємства	Підрозділ підприємства автомобільного транспорту
фінансова	відділ маркетингу; відділ логістики; планово-економічний відділ; бухгалтерія
кадрова	відділ кадрів; керівники та персонал структурних підрозділів
технічна	відділ експлуатації; ремонтна служба; відділ постачання
корпоративна	власники; керівники вищої ланки; юридичний відділ
правова	юридичний відділ; служба охорони.

Таким чином, нами було визначено об'єкти управління економічною безпекою автотранспортного підприємства. Отже, наявні обидва ключові елементи процесу управління – суб'єкт та об'єкт. Отже, можливим стає розгляд інформаційно-комунікативного забезпечення процесу управління економічною безпекою автотранспортного підприємства.

Розглянемо сутність понять «інформація» та «комунікації» та особливості їх прояву в умовах прийняття та реалізації управлінського рішення з економічної безпеки підприємства. Загальнозрозуміло, що управління є інформаційним процесом, бо саме завдяки інформації відбувається взаємозв'язок та взаємний вплив між суб'єктом та об'єктом управління, керуючою та керованою системами підприємства. Відповідно, і для побудови ефективної системи управління економічною безпекою підприємства необхідним є створення ефективної системи інформаційних потоків, необхідних для прийняття відповідних управлінських рішень. Відповідно, на таку інформацію поширюються і загальні вимоги щодо достовірності, достатності, оперативності інформації, тощо [6].

Для своєчасного забезпечення інформацією менеджерів з управління економічною безпекою необхідно є побудова відповідної мережі комунікацій, тобто мережі, що забезпечує процес передачі інформації від однієї особи до іншої [6]. Відповідно до видів середовища функціонування підприємства вирізняють зовнішні та внутрішні комунікації. Зовнішні комунікації виникають між організацією та суб'єктами її зовнішнього оточення, внутрішні відбуваються всередині організації. Щодо внутрішніх комунікацій, необхідно відзначити також їх поділ на вертикальні та горизонтальні, відповідно до характеру обміну інформацією всередині ієрархічної структури підприємства.

Отже, розглянемо мережу комунікацій в системі управління економічною безпекою підприємства. Зрозуміло, що рівень економічної безпеки підприємства з інформаційної точки зору є результатом як зовнішніх, так і внутрішніх комунікацій, однак, стосовно останніх, необхідно відзначити перевагу вертикальних комунікацій між підрозділом, що виконує функцію управління економічною безпекою, та підрозділами, що формують під його керівництвом стан відповідних складових безпеки.

В таблиці 2 проведено аналіз інформації, що є необхідною для управління економічною безпекою автотранспортного підприємства відповідно до того, які саме комунікації – внутрішні або зовнішні – є джерелами її отримання.

Таблиця 2 – Аналіз інформаційного забезпечення процесу управління економічною безпекою підприємства

Складова економічної безпеки підприємства	Внутрішні комунікації	Зовнішні комунікації
фінансова	- фінансова та статистична звітність підприємства; - динаміка та вартість кредитних та запозичених ресурсів; - ступінь виконання фінансово-економічних планів; - результати маркетингових досліджень; - загальні показники ефективності підприємства та окремих видів виробничих та фінансових ресурсів; - показники ефективності використання рухомого складу, тощо.	- законодавчо-нормативне забезпечення процесу складання фінансової звітності та визначення показників; - перелік, ставки та порядок сплати податків та обов'язкових платежів
кадрова	- показники продуктивності праці; - рівень та динаміка заробітної плати за категоріями працівників; - показники аварійності з вини персоналу та їх вартість; - рівень кваліфікації персоналу; - рівень забезпеченості підприємства персоналом за категоріями працівників; - показники плинності кадрів, тощо.	- законодавчо-нормативне забезпечення регулювання умов та порядку оплати праці найманого персоналу; - середня заробітна плата в галузі та регіоні

Складова економічної безпеки підприємства	Внутрішні комунікації	Зовнішні комунікації
технічна	- показники зносу рухомого складу; - показники руху вартості основних засобів; - рівень технічного стану рухомого складу; - динаміка витрат на ремонт та запасні частини, тощо.	- нормативні вимоги до складу та технічних характеристик рухомого складу відповідно до виду діяльності
корпоративна	- структура капіталу підприємства відповідно до розмірів пакетів акцій та чисельності власників; - відомості статуту підприємства щодо прийняття управлінських рішень та відчуження майна; - доля зареєстрованих авторських прав та законно використовуваних нематеріальних активів; - дивідендна політика та динаміка виплати дивідендів, тощо.	- нормативне забезпечення відповідно до правового статусу та форми господарювання; - правовідносини з організацією-реєстратором; - правовідносини щодо дотримання авторських прав та використання нематеріальних активів
правова	- вартість утримання юридичної служби; - частка та динаміка судових рішень на користь підприємства; - якість складання правових документів; - показники схоронності майна, тощо.	нормативно-правова база з регулювання діяльності підприємств в Україні

Інформація, наведена в табл. 2 є результатом дії певної з внутрішніх або зовнішніх комунікацій і надає можливість спеціалісту з управління економічною безпекою сформулювати висновки щодо захищеності певної складової безпеки та потенційних заходів з її забезпечення. Отже, слід відзначити, що характер внутрішніх вертикальних комунікацій в досліджуваній системі управління має носити двонаправлений характер, що дозволить не тільки приймати, але й ефективно реалізовувати управлінські рішення.

Висновок. Процес управління економічною безпекою потребує побудови ефективних інформаційних потоків на основі двонаправленої реалізації мережі внутрішніх та зовнішніх комунікацій між підрозділами підприємства, які формують рівень кожної складової економічної безпеки, та підрозділом, до обов'язків якого покладено функцію відповідного управління.

Перелік посилань.

1. *Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность)* / [под ред. Е. А. Олейникова]. – М.: Экономика, 2000. – 271 с.
2. **Иванов А.** *Экономическая безопасность предприятия* / А. Иванов, В. Шлыков. – М.: Наука, 2003. – 265 с.
3. **Ильяшенко С. Н.** *Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке* / С. Н. Ильяшенко // *Актуальные проблемы экономики.* – 2003. – № 3. – С. 12–19.
4. **Козаченко Г. В.** *Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення* : [монографія] / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.
5. **Дмитрієв І.А.** *Визначення переліку складових економічної безпеки підприємства* / І.А. Дмитрієв, А.О.Близнюк // *Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Збірник наукових праць.* – Луганськ, 2011. – №23(1)/2011. – С. 220-225.
6. **Охріменко А.Г.** *Основы менеджменту: Навч. посіб.* / А.Г. Охріменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 130 с.
7. **Мартыненко Н.М.** *Основы менеджмента: Учебник* / Н.М. Мартыненко. – К.:Каравелла, 2003. – 496 с.
8. **Осовська Г.В.** *Менеджмент організації: навч. посіб.* / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К.: Кондор, 2005. – 860 с.
9. **Кириченко О.А.** *Економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах глобальної фінансової кризи (теоретико-методологічний аспект)* / О.А. Кириченко, М.П. Денисенко, В.С. Сідак, С.М. Лаптев та ін.: монографія. – К.: ІМБ Університету «КРОК», 2010. – 412 с.
10. **Ортинський В.Л.** *Економічна безпека підприємства: Підручник* / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко та ін. – К.: Алерта, 2011. – 704 с.

Стаття надійшла: 12.01.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.